

پودمان ۵

پرورش مشارکت کودک در فعالیت‌ها

مشارکت فعال کودک در طراحی و اجرای فعالیت‌ها، از آنها یادگیرندگان مادام‌العمر می‌سازد.

زمان: ۶۰ ساعت (نظری ۲۴ ساعت + عملی ۳۶ ساعت)

واحد یادگیری ۵

پرورش مشارکت کودک در فعالیت‌ها

استاندارد عملکرد

پرورش مشارکت کودک در فعالیت‌ها، بر اساس منابع معتبر علمی و آموزشی وزارت آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی کشور.

شایستگی‌های فنی:

- ۱ توسعه مشارکت کودک در فعالیت‌ها؛
- ۲ توسعه مسئولیت‌پذیری کودک در فعالیت‌های اجتماعی؛
- ۳ توسعه ایفای نقش‌های گروهی.

شایستگی‌های غیر فنی:

- ۱ مسئولیت‌پذیری؛
- ۲ شرکت در اجتماعات و فعالیت‌ها؛
- ۳ مهارت گوش دادن.

هدف توانمندسازی ۱-۵: مشارکت کودک در فعالیت‌ها را توضیح دهد.

توسعه مشارکت کودک در فعالیت‌ها

به تصاویر زیر نگاه کنید.

شکل ۱- بازی مشارکتی

فعالیت ۱: با توجه با تصاویر بالا، با هم گروه‌های خود گفت‌وگو کنید و نتیجه را ارائه دهید.

- ۱ کدام فعالیت برای کودک خوشایند و کدام ناخوشایند است؟
- ۲ مربی در کاهش مشکلات کودکان در بازی‌های مشارکتی چه نقشی می‌تواند داشته باشد؟

فعالیت در کلاس

وقتی از مشارکت صحبت می‌کنیم، مجموعه‌ای از فعالیت‌های اجتماعی به ذهن می‌رسد، اما در بحث از مشارکت، باید به جنبه‌های فردی آن هم توجه کرد. در واقع، مشارکت از این جهت که امکان تعامل فرد با گروه را فراهم می‌آورد اهمیت دارد، اما از سوی دیگر بخشی از نیازهای روانی ما را تأمین می‌کند. نیاز ما

انسان‌ها به هم فقط با هدف کمک به یکدیگر نیست، بلکه بودن در کنار دیگران، نیاز درونی ماست. ما هر اندازه در بین جمع باشیم، با اطرافیان ارتباط مؤثر برقرار کنیم، در گروه‌ها نقش فعال داشته باشیم و در فعالیت‌های اجتماعی شرکت کنیم، از شخصیت متعادل‌تری برخوردار خواهیم شد.

تعریف مشارکت

بر این اساس مشارکت کودک در فعالیت‌های آموزشی عبارت است از فراهم آوردن امکان حضور فعالانه کودک در جمع و آماده‌سازی زمینه‌های یاری، همیاری و تعاون وی با دیگران و سهیم شدنش در تجربه‌های اجتماعی گوناگون. در این تعریف هم به جنبه روانی و هم به جنبه اجتماعی مشارکت توجه شده است. به عبارت دیگر، مشارکت از یک نیاز فردی شروع می‌شود و سپس با فعالیت‌هایی تعاملی و مشترک با دیگران گسترش می‌یابد.

فعالیت ۲: در گروه‌های کلاسی در موارد زیر گفت‌وگو کنید:

یکم - نمونه‌ای از تجربه «تنهایی» برای اعضای گروه توصیف کنید.

دوم - دنیایی را تصور کنید که انسان‌ها تنها هستند و نمی‌توانند با هم ارتباط برقرار کنند. هر کدام با چند جمله احساس خود را از چنین دنیایی بیان کنید.

فعالیت در کلاس

فعالیت ۳: با راهنمایی هنرآموز کلاس، هر گروه موضوعات مورد علاقه خود را از پودمان‌های قبلی انتخاب و محتوای آن را به صورت مشارکتی بین اعضا تقسیم کنید.

□ هر گروه برای ارائه موضوع خود از روش‌هایی مانند بازی، نمایش، فیلم، داستان خوانی استفاده کنید.

فعالیت در کلاس

اهمیت مشارکت کودک در فعالیت‌های آموزشی

شکل ۲ - کار گروهی

فعالیت ۴: در کنار گروهی از کودکان فعالیتی مشترک شبیه آنچه در شکل ۲ می‌بینید (مثلاً ساخت یک کاردستی یا درست کردن یک جورچین) برنامه‌ریزی کنید. از کودکان بخواهید برای این کار تقسیم وظایف کنند. سپس ترتیبی داده شود که پس از مشخص شدن وظایف، هر عضو به انجام دادن وظیفه‌اش پایبند باشد.

مشارکت در کودکی زمینه‌ساز آشنایی با کارکردهای مشارکت در مراحل دیگر زندگی و همچنین به دست آوردن درک بهتر از مفهوم شهروندی^۱ است.

در اهمیت مشارکت کودک می‌توان به نکات زیر اشاره کرد:

۱ فراهم کردن فرصت برای ابراز وجود کودک؛

۲ ایجاد فرصت برای الگوگیری از طریق مشاهده؛

۳ یادگیری رفتارهای اجتماعی و سازگاری با یکدیگر؛

۴ افزایش توانایی‌های کودک؛

۵ تقویت احساس مفید بودن بین کودکان؛

۶ افزایش تجربه‌های یادگیری؛

۷ ایجاد آمادگی برای آموزش‌های شهروندی.

فعالیت ۵: ضمن هماهنگی با مسئولین مرکز پیش از دبستان، برنامه یک روزه آشپزی با کودکان را ترتیب دهید و با رعایت موارد زیر آن را اجرا کنید.

۱ با کودکان در باره موضوع آشپزی گفت‌وگو کنید.

۲ خوراکی‌هایی مثل تهیه انواع سالاد مانند سالاد ماکارونی و سالاد میوه را به کودکان پیشنهاد دهید.

۳ با توجه به نوع علاقه کودکان به خوراکی‌ها، گروه‌های آشپزی را تشکیل دهید.

۴ در پایان برنامه، با کودکان درباره مشارکت و اینکه چه احساسی دارند؛ گفت‌وگو کنید.

عوامل موثر در مشارکت

شکل ۳- ورزش کودکان

فعالیت ۶: با توجه به شکل ۳، صفحه قبل، در گروه‌های کلاسی درباره موانع مشارکت و عوامل مؤثر در مشارکت گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس گزارش دهید.

مهم‌ترین عوامل بازدارنده یا تقویت‌کننده مشارکت کودکان در نمودار زیر نشان داده شده است:

نمودار ۱- عوامل مؤثر در مشارکت کودکان

۱ آموزه‌های خانواده: سبک تربیتی والدین تأثیر قابل توجهی در افزایش و کاهش مشارکت کودک دارد. برخی از آموزه‌های والدین می‌توانند تقویت‌کننده و برخی بازدارنده مشارکت باشند. برای مثال فرصت دادن به کودک در انجام دادن مسئولیت‌های شخصی و تقویت روحیه همدلانه کودک در فعالیت‌های روزانه باعث افزایش مشارکت او خواهد شد، درحالی که پاسخ دادن به همه خواسته‌های کودک، تهیه انواع امکانات برای او و اصرار بر حق به جانب بودن کودک در همه شرایط، مشارکت کودک را کاهش می‌دهد.

۲ تیپ شخصیتی کودک: خلق و خوی کودکان با یکدیگر متفاوت است. کودکان بر اساس ویژگی‌های ژنتیکی و همچنین تربیت خانوادگی، ممکن است درون‌گرا یا برون‌گرا، فعال یا منفعل، رهبر یا پیرو و اجتماعی یا گوشه‌گیر باشند. توجه به این نکته مربیان را کمک می‌کند تا از وضعیت کودک درک بهتری داشته باشند؛ مثلاً از هر کودکی نمی‌توان انتظار داشت که همیشه پیرو باشد یا همیشه نقش رهبری را بر عهده بگیرد.

۳ انتظارات سنی: سن کودک هم بر مشارکت او تأثیر دارد. اگر توقعات و انتظارات والدین و مربیان متناسب با سن کودک باشد، زمینه برای مشارکت تسهیل خواهد شد. کودک سه ساله‌ای که به یک اسباب‌بازی علاقه خاصی دارد، شاید به راحتی نپذیرد که برای بازی با آن با کودک دیگری شریک شود، اما یک کودک پنج ساله با این موضوع راحت‌تر کنار می‌آید. در کنار ویژگی‌های سنی، گاهی لازم است به تأثیر جنسیت هم توجه کرد. به‌طور معمول باورهای رایج باعث می‌شود که از دخترها انتظار مشارکت بیشتری داشته باشند اما

شکل ۴- نقاشی گروهی

والدین می‌توانند با اتخاذ راه‌های مناسب هر دو گروه را به مشارکت ترغیب نمایند.

۴ تجربه‌های پیشین: گاهی کودک در شرایطی است که از کنار کودکان دیگر بودن و ارتباط و مشارکت داشتن، تجربه‌ای مثبت ندارد. مثلاً در چند تجربه اجتماعی، کودک مورد اذیت یا پرخاشگری قرار گرفته است. در مورد چنین کودکانی، باید حوصله بیشتری به خرج داد تا آنان در فرصت‌های جدیدی تجربه‌های مثبت به دست آورند (شکل ۴).

فعالیت ۷: درباره روش‌های جذب و تقویت مشارکت در کودکانی که تجربه‌های پیشین آنها منفی بوده است در گروه‌های کلاسی گفت‌وگو کنید و پیشنهادهای خود را ارائه دهید.

۵ توجه به انگیزه‌ها: کودکان در وضعیت طبیعی به رفتارهای اجتماعی و مشارکت تمایل نشان می‌دهند. در عین حال، بیشتر آنان در سطوح گوناگون به انگیزه‌ها یا تقویت‌کننده‌هایی نیاز دارند. به عبارت دیگر، محیط کودکان باید طوری باشد که آنها از مشارکت و با هم کار کردن لذت ببرند. والدین، مربیان، اطرافیان و همه عوامل محیطی دیگر می‌توانند در رفتار مشارکتی کودک نقش مثبت یا منفی داشته باشند. طبق نظریه یادگیری اجتماعی بندورا، یادگیرندگان از طریق مشاهده رفتار دیگران (الگوبرداری)^۱ به یادگیری می‌پردازند. بنابراین، «مشاهده» هم می‌تواند نقش تقویت‌کننده داشته باشد.

فعالیت ۸: با هماهنگی هنرآموز و مسئولین مرکز پیش از دبستان و مشارکت والدین، فعالیت گروهی با هدف دیدار از یک نانوایی برنامه‌ریزی شود. اگر نانوایی در همان محله وجود دارد، همراه با کودکان به آنجا بروید. در مغازه نانوایی از کودکان بخواهید تا فقط به آنچه گروه نانو انجام می‌دهند، نگاه کنند. پس از اتمام زمان مشاهده دقیق، به کودکان فرصت دهید تا سؤالات خود را با گروه نانو مطرح کنند. در پایان برنامه از کودکان با نان تازه پذیرایی کنید. در مرکز، چند فعالیت مانند کشیدن نقاشی گروهی یا اجرای نمایش گروهی از فعالیت‌های گروه نانوایی پیشنهاد دهید. پس از تمام شدن فعالیت‌ها، درباره اینکه «اگر یک قسمت از کار نانو غیرفعال شود، چه اتفاقی می‌افتد؟» با کودکان گفت‌وگو کنید و نتیجه را ارائه دهید.^۲

هدف توانمندسازی ۲-۵: فعالیت‌های آموزشی برای پرورش مشارکت کودک در برنامه‌های آموزشی طراحی و اجرا کند.

روش‌های مشارکت کودک

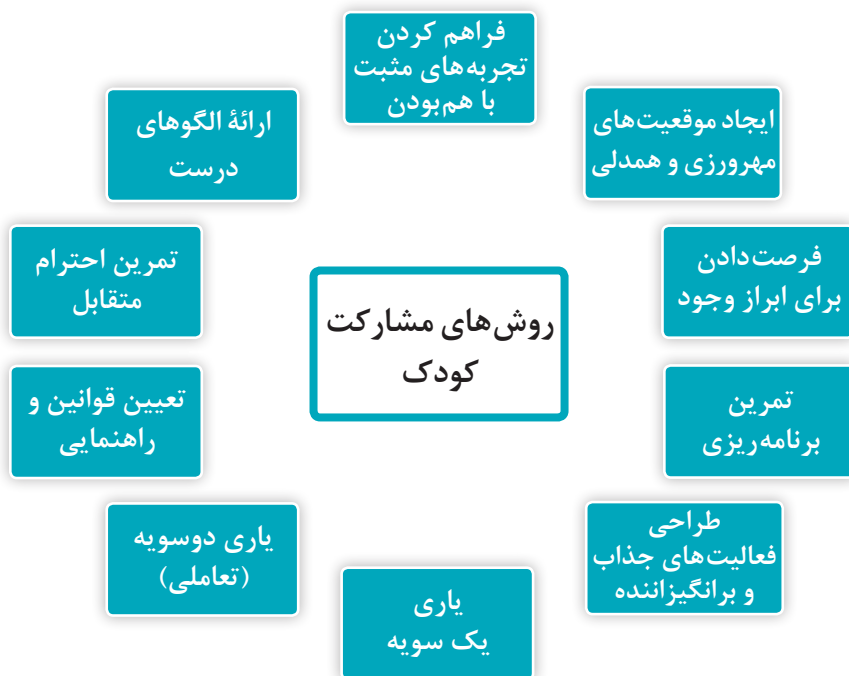

فعالیت ۹: در گروه‌های کلاسی در مورد تجربه‌های زیر گفت‌وگو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

- ۱ مراقبت از بیمار
- ۲ تجربه مراقبت از گل و گیاه
- ۳ همدلی با دوست یا یکی از هم کلاسی‌ها که یکی از نزدیکان خود را از دست داده است.

۱- برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد نظریه یادگیری اجتماعی الگوبرداری به پودمان ۱ همین کتاب مراجعه شود.
۲- این یک فعالیت پیشنهادی است. هنرآموز می‌تواند با هماهنگی با هنجریان، فعالیتی مشابه با توجه به امکانات طراحی و اجرا کند. مثلاً برای برگزاری روز کودک، کلاس را با مشارکت یکدیگر آماده سازند و نمایشگاهی تشکیل دهند. سپس کارت دعوت برای والدین و مربیان برای بازدید درست کنند.

برای مشارکت دادن کودکان در فعالیت‌ها روش‌هایی وجود دارد که مهم‌ترین آنها در نمودار ۲ نشان داده شده است:

نمودار ۲- روش‌های مشارکت کودک در فعالیت‌ها

۱ فراهم کردن تجربه‌های مثبت با هم بودن:

گاهی ساده‌ترین کار برای مشارکت، زمینه‌سازی برای تجربه‌های مثبت با هم بودن است. البته باید مراقب جوّ عمومی مراکز پیش دبستانی بود تا کنار هم بودن کودکان برای آنان پیامدهای منفی نداشته باشد. مواردی می‌توانند به پیامدهای منفی کنار هم بودن دامن بزنند و میل به مشارکت را کاهش دهند، از جمله:

- خشک و کسل کننده بودن محیط؛
 - توجه خاص داشتن به بعضی از کودکان و رفتار تبعیض آمیز بین آنها؛
 - بی‌اطلاعی از رویدادهای درون گروهی، (مثلاً کودکی که توسط کودکی دیگر اذیت می‌شود)؛
 - قوانین و چارچوب‌های رفتاری تحمیلی و نامناسب؛
 - انتظارات زیاد و نابجا داشتن از فعالیت‌های آموزشی؛
- برای آنکه کودکان از با هم بودن تجربه‌های مثبتی داشته باشند، لازم است مربی روش‌های متنوع آموزشی را به کار ببندد، به همه کودکان توجه کند، بر رویدادها و روابط درون گروهی کودکان اشراف داشته باشد و در همه حال با محبت و ملایمت و آرامش رفتار کند.

۲ ایجاد موقعیت‌های مهرورزی و همدلی:

همان‌گونه که در مورد بزرگسالان نشان دادن دوستی و همدلی به مشارکت کمک می‌کند، در مورد کودکان نیز وجود زمینه‌های مهرورزی و همدلی، علاوه بر آنکه تجربه‌های مثبت با هم بودن را تقویت می‌کند، میل به کار گروهی و همکاری را افزایش می‌دهد. در واقع، زمانی که از کودکی می‌خواهیم مراقب دوست بیمار

خود باشد یا به یکی از دوستانش در انجام دادن کاری کمک کند یا همهٔ کودکان فعالیتی را با کمک هم انجام دهند، آنان را به دوستی و همدلی هم فراخوانده‌ایم.

فعالیت برای
کودکان

فعالیت ۱۰: موقعیت زیر را مطالعه کنید و موارد آنها را انجام دهید.

الف) رفتار همدلانه را شناسایی کنید.

«روز اولی که دخترم به پیش‌دبستانی رفت، دختر کوچکی میان بچه‌ها دیده می‌شد که پوست صورتش کمی قرمز بود و دستکش سفیدی در دست داشت. مادرش در طول تمام بازی‌ها و برنامه‌های آشنایی کودکان با مربیان و فضای پیش‌دبستانی، همراه او بود. نگاه‌های خاصی از طرف والدین به دختر کوچک می‌شد، اما بیشتر کودکان به راحتی با او بازی می‌کردند. چند نفری از مادرها نگران بودند که مبدا کودک، بیماری واگیرداری داشته باشد.

وقتی کودکان برای خوردن خوراکی میان وعده دور هم جمع شدند، مربی آن دختر کوچک و مادرش را، به سایر کودکان معرفی کرد، و راجع به بیماری مزمن او توضیح داد و اینکه چگونه کودکان دیگر می‌توانند هنگام بازی از دوستشان مراقبت کنند. آن روز بیشتر کودکان با دختر کوچک بازی کردند.»

ب) در گروه‌های کلاسی، بازی‌هایی طراحی کنید تا کودکان بتوانند تجربهٔ همدلی و مشارکت خود را به یکدیگر نشان دهند.

۳ فرصت دادن برای ابراز وجود:

یکی از مهم‌ترین عوامل اعتمادبه‌نفس و خودپنداره مثبت در کودکان، فرصت دادن به آنها برای ابراز وجود است. مثلاً کودکی که بتواند از خود بگوید و توانایی‌هایش را نشان بدهد، از مشارکت بیشتر استقبال خواهد کرد.

نکته

یکی از ظرایف تربیتی، حساسیت داشتن مربی نسبت به کودکانی است که نمی‌خواهند دیده شوند یا نمی‌دانند چگونه ابراز وجود کنند. یکی از بزرگ‌ترین کارهای مربی این است که به کودک اعتمادبه‌نفس دهد. اولین گام این کار بزرگ، فرصت ابراز وجود است.

۴ تمرین برنامه‌ریزی:

لازم است در موقعیت‌هایی به کودکان فرصت دهیم تا در برنامه‌ریزی نقش داشته باشند. برنامه‌ریزی می‌تواند از امور روزانهٔ کلاس شروع شود و در مواردی با فعالیت‌های خاص، (مثلاً برنامه‌ریزی برای یک جشن، ساخت یک ماکت، پرورش گیاهان و غیر آنها) گسترش یابد.

۵ طراحی فعالیت‌های جذاب و برانگیزاننده:

برنامه‌های مشارکتی در صورتی که جنبهٔ نمایشی و کلیشه‌ای داشته باشند، کارایی چندانی نخواهند داشت. بازی یا تفریح گروهی و حتی فعالیت‌های گروهی نیز اگر تکراری و یکنواخت باشند، حس و حال مشارکت را تضعیف خواهند کرد. یکی از ظرافت‌های مشارکت، وجود برنامه‌هایی است که جذاب، خلاقانه و تحریک‌کننده باشند. استفاده از فعالیت‌های هنری متنوع، گردش علمی جذاب، بازی‌های گروهی فعال و شاد و امثال آنها، روش‌های مؤثری برای مشارکت کودکان در برنامه‌های آموزشی محسوب می‌شوند.^۱

۱- برای کسب اطلاعات بیشتر به کتاب «پرورش مهارت‌های ارتباطی و مشارکتی» پایهٔ یازدهم مراجعه کنید.

فعالیت ۱۱: از رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نقل است که فرمود: در بهشت جایی است که به آن خانه شادی گفته می‌شود. هیچ کس به آن خانه وارد نمی‌شود، مگر آنکه موجب شادی کودکان شده باشد.^۱ کودکان در نخستین روزهای مهد کودک شاداب و مشتاق هستند، اما پس از مدتی این احساس خوشایند به ناخوشایندی تبدیل می‌شود و هر روز که می‌گذرد، سایه‌ای از ترس و اضطراب بر آنها چیره می‌گردد. در برخی از مهدکودک‌ها فعالیت‌های رقابتی جای فعالیت‌های دوستانه و همدلانه را گرفته و کتاب‌های آموزشی بعضی از ناشران ناآگاه به آموزش کودکان پیش از دبستانی نیز جایگزین فعالیت‌های جذاب، برانگیزاننده، مشارکتی، همدلانه و... شده است. با توجه به مطالب بالا، فهرستی از تجربه‌های غیرسازنده و سازنده از فعالیت‌های مربیان و والدین خود را ارائه دهید و در صورت تمایل برخی از آنها را با هم گروه‌های خود در میان بگذارید.

۶ یاری یک‌سویه:

وقتی از کودکی می‌خواهیم که مداد یا وسیله دیگری را به دوستش قرض بدهد، به دوست آسیب‌دیده‌اش کمک کند تا از پله بالا رود، برای دوست بیمارش لیوان آب بیاورد تا دارویش را بخورد و موارد مشابه دیگر، نمونه‌هایی از یاری یک‌سویه روی داده است. مربی حساس و موقعیت‌شناس می‌تواند چنین فرصت‌هایی را برای کودکان فراهم آورد تا حس مشارکت آنان را تقویت کند. (شکل ۵)

شکل ۵ - یاری یک‌سویه

۷ یاری دوسویه (تعاملی):

زمینه‌های متعددی وجود دارد که می‌توان با بهره‌گیری از آنها کودکان را به همکاری متقابل ترغیب کرد. انواع بازی‌ها و فعالیت‌های گروهی و مشترک، مانند نقاشی یا کاردستی گروهی، ساخت و سازهای گروهی با وسایلی مانند روی هم چیدنی، چوب، خمیر، و سفال، زمینه‌ساز یاری دوسویه، کودکانند.

۸ تعیین قوانین و راهنمایی:

انسان در هر سنی به نوعی نیاز به راهنمایی دارد. قوانین، ضمن آنکه چارچوب‌های هر کاری را مشخص می‌کنند، می‌توانند راهنما هم باشند. وقتی قانون می‌گذاریم که «بدون اجازه به وسایل دیگران دست نزنیم» در واقع، هم چارچوبی برای تعامل اجتماعی تعیین کرده‌ایم و هم، کودکان در جهت رفتار درست راهنمایی شده‌اند.

۹ تمرین احترام متقابل:

رعایت احترام متقابل نقش مؤثری در مشارکت دارد. لازم نیست مراتب ادب و احترام آموزش داده شود، اما می‌توان شرایطی ترتیب داد تا الگوهای احترام متقابل نمایش داده شود، مثلاً رعایت ادب، تشکر، حق تقدم، تعارف در حد معقول، پذیرایی، عذرخواهی و مواردی از این قبیل، می‌توانند جزء رفتارهای عادی و همگانی باشند.

۱۰ ارائه الگوهای درست:

گاهی کودک در رفتارهای اجتماعی خود عمل اشتباهی را مرتکب می‌شود، اما گفته‌ها یا حالات چهره‌اش نشان می‌دهد که تصور می‌کند کارش درست بوده است. آموزه‌های محیطی کودک از خانواده، رسانه‌ها و جامعه، ممکن است موجب شوند او پرخاشگری، دعوا یا تحمیل فکر و خواسته‌اش را عادی تلقی کند. در این صورت مربی برای اصلاح نگرش‌ها و جایگزین‌سازی الگوهای درست کودک برنامه‌های مناسب داشته باشد. برای مثال جهت اصلاح پرخاشگری کودک می‌توان از قصه‌گویی با موضوع مهربانی استفاده کرد. (شکل ۶)

شکل ۶ - ارائه الگوی درست به کودکان

نکته

فعالیت‌های هنری (مانند نقاشی، درست کردن کاردستی)، گردش علمی و بازی‌های گروهی روش‌های مناسبی برای مشارکت گروهی کودکان در فعالیت‌های آموزشی است.^۱

فعالیت در کلاس

فعالیت ۱۲: با توجه به تصاویر شکل ۶، برای نشان دادن روش‌های جلب مشارکت کودکان، در گروه‌های کلاسی خود یک پوستر طراحی کنید. پوستر را می‌توان به صورت تصویرسازی طنز، استفاده از عکس یا روش‌های پیشنهادی دیگر طراحی کرد. با مشورت در کلاس، برای طراحی پوستر ایده مناسبی پیشنهاد کنید.

فعالیت برای کودکان

فعالیت ۱۳: ضمن بازدید از یک مرکز پیش از دبستان، فعالیت‌های زیر را انجام دهید.

- ۱ هر یک از بازی‌های گروهی مانند هفت‌سنگ، طناب‌کشی، عموزنجیرباف، گرگم و گله می‌برم را از قبل مطالعه، بررسی و انتخاب کنید.
- ۲ با توجه به گروه سنی کودکان، با آنها در محیطی باز، مانند حیاط مرکز، بازی‌ها را شروع کنید.
- ۳ به کودکان فرصت دهید تا چند بازی گروهی را تجربه کنند.
- ۴ پس از اتمام بازی‌ها درباره احساس‌شان نسبت به هر یک از بازی‌ها گفت‌وگو کنید.

نکته

توجه داشته باشید در هنگام بیان احساس، هیچ کودکی را مورد تأیید و توجه خاص قرار ندهید و با گفتن جمله‌ای مانند: «ممنون که احساسات را به ما گفتی!» از نفر بعدی سؤال کنید.

هدف توانمندسازی ۳-۵: مسئولیت‌پذیری در کودکان را توضیح دهد.

مسئولیت‌پذیری کودک در فعالیت‌های اجتماعی

مسئولیت‌پذیری از رفتارهای جامعه‌پسند است و شاید بیش از هر بحث تربیتی دیگر، مورد توجه والدین و مربیان قرار دارد. در مورد مسئولیت‌پذیری کودکان، می‌توانید به کتاب‌ها، مقالات و مطالب بسیاری مراجعه کنید. حرف زدن از مسئولیت‌پذیری کودکان معمولاً راحت‌تر از آموزش دادن آن است. بسیاری از والدین و مربیان آرزو دارند کودکانی مسئولیت‌پذیر تربیت کنند و مهارت‌های لازم را به آنان آموزش دهند، اما در عمل کمتر به نتایج مورد انتظار می‌رسند. ناگزیر باید پذیرفت که، توسعه مسئولیت‌پذیری کودکان در فعالیت‌های اجتماعی، علاوه بر دانش و مهارت والدین و مربیان، مستلزم ایجاد تغییراتی در نگرش‌های آنان است.

۱ - برای کسب اطلاعات بیشتر به کتاب پرورش مهارت‌های ارتباطی و مشارکتی پایه ۱۱ مراجعه کنید.

فعالیت ۱۴: با هماهنگی هنرآموز ضمن بازدید از یک مرکز پیش از دبستان فعالیت‌های زیر را با کودکان انجام دهید:

۱ از آنها بخواهید تا یک دست خود را روی کاغذ بگذارند و با دست دیگر و با استفاده از مداد، دور دست را بکشند.

۲ از آنها سؤال کنید چگونه این دست‌ها را کشیده‌اند؟ و «با دست‌های خود چه کارهایی می‌توانند انجام دهند؟»

۳ از آنها سؤال کنید: «مسئولیت ما در مقابل دست‌هایمان چیست؟»
توجه: این فعالیت را می‌توان با گروه‌های گوناگون کودکان برای اعضای دیگر (گوش، چشم و ...) نیز انجام داد.

تعریف: رفتار مسئولیت‌پذیر به وظایف و انتظاراتی متناسب با سطح سنی و توانایی‌های کودک گفته می‌شود که توقع می‌رود او از عهده انجام آنها برآید.

در توضیح این تعریف باید گفت، مسئولیت‌پذیری گاهی انجام‌دادن وظیفه است؛ یعنی فعالیت یا تلاشی که به شخص مربوط است و خود او باید با شناخت و درک موارد، به وظیفه‌اش عمل کند. مثلاً از جمله وظایف کودک این است که مراقب بهداشت فردی خود باشد، لباس و کفشش را بپوشد، وسایل و اسباب‌بازی‌هایش را سر جای خود بگذارد، در تمیز کردن آنچه کثیف و خراب کرده است بکوشد و به مادر و پدر احترام بگذارد.

فعالیت ۱۵: با همکاری هنرآموز و مسئولین یک مرکز پیش از دبستان، در اردوی یک روزه‌ای به شرح زیر فعالیت کنید:

۱ همراه با هنرآموز و مربیان مرکز، کودکان را به پارک ببرید. در هنگام گردش آنها را به آنچه در اطراف خود می‌بینند، توجه بدهید.

۲ پس از بازی‌های مشارکتی با کودکان با آنها گفت‌وگو کنید و موارد زیر را از آنها بپرسید و پاسخ‌هایشان را گزارش کنید:

- در پارک چه چیزهایی دیده‌اند؟
- درخت‌ها چه نقشی در زندگی ما دارند؟
- ما چه مسئولیتی در مقابل درخت‌ها داریم؟

مسئولیت‌پذیری خواسته‌ای تلقی می‌شود که والدین و مربیان انتظار دارند کودک به آن عمل کند. این نوع مسئولیت‌ها تابعی از روش زندگی و مقررات خانواده است. «برای» نمونه، مادر و پدری از فرزند می‌خواهند که در مراقبت از برادر یا خواهر کوچک‌تر نقش داشته باشد، بعضی از کارهای مشخص خانه را انجام دهد، به گلدان‌ها آب بدهد، آشغال‌ها را در سطل بریزد، خریدهای کوچک مادر و پدر را در یخچال یا جای مخصوص بگذارد، کمدمی را مرتب نگاه دارد. البته نگاه والدین به «خواسته» یا «انتظار» متفاوت است. عده‌ای ممکن است یک خواسته را جزء وظایف کودک بدانند و کسان دیگری، آن را فقط نشانه همراهی و «مشارکت کودک» تلقی کنند.

فعالیت ۱۶:

- ۱ با هم گروه‌های خود فهرستی از وظایف والدین موفق را ارائه دهید.
- ۲ فهرستی از وظایف یک نوجوان موفق (دختر/پسر) را ارائه دهید.
- ۳ سپس فهرستی از آنچه که خودتان به نشانه‌ی ادای وظیفه برای خانواده انجام می‌دهید، تهیه کنید.
- ۴ برخی از رفتارهای مسئولانه، که در قالب وظیفه‌اند، با هم گروهی‌های خود در میان بگذارید.

ویژگی‌های رفتاری کودک مسئولیت‌پذیر

ویژگی‌های رفتاری کودک مسئولیت‌پذیر در نمودار ۳ نشان داده شده است:

نمودار ۳- ویژگی‌های رفتاری کودک مسئولیت‌پذیر

- ۱ **شناخت انتظارات و وظایف:** مسئولیت‌پذیری با شناخت شروع می‌شود، اما این شناخت دارای دو پیش‌فرض درباره‌ی والدین و مربیان است:
 - انتظار مسئولیت‌پذیری از کودک داشته باشند. وقتی ما به عمد یا غیرعمد، کارهای مربوط به کودک را انجام می‌دهیم یا در همه‌ی امور او دخالت می‌کنیم، زمینه‌های مسئولیت‌پذیری را از بین می‌بریم.
 - اگر انتظار مسئولیت‌هایی از کودک داریم، این انتظار باید بجا و متناسب با سن او باشد. با این شرایط، امکان شناخت انتظارات و وظایف برای کودک فراهم خواهد شد. بنابراین، اگر کودک بداند که والدین انتظار دارند او در قبال بهداشت فردی، مرتب بودن اتاق، سالم نگه‌داشتن اسباب‌بازی‌ها و امثال آنها، مسئول باشد، این شناخت، اولین گام مسئولیت‌پذیری محسوب خواهد شد.
- ۲ **درک موقعیت:** یکی از ضرورت‌های مسئولیت‌پذیری درک موقعیت و شرایط است؛ یعنی فرد بداند در هر موقعیتی مسئولیتش چیست و چه کاری درست است. تجربه‌های کودکان برای درک زمان و مکان مسئولیت کافی نیست و آنان به تمرین و آموزش زیاد نیاز دارند تا تشخیص دهند که در چه موقعیتی چه رفتاری مناسب است و چه مسئولیتی از آنان انتظار می‌رود.
- ۳ **خودتنظیمی:** شناخت و پذیرش مسئولیت همیشه به انجام دادن رفتار خاصی در حضور دیگران محدود نمی‌شود. گاهی فرد باید کاری را بدون تشویق یا تنبیه انجام دهد. مثلاً وقتی کودک تشخیص می‌دهد باید برای مراقبت از برادر یا خواهر کوچک‌ترش کاری انجام دهد، در واقع هم موقعیت را درک کرده است و هم خودتنظیمی را نشان می‌دهد.
- ۴ **به کارگیری توانایی‌ها:** هر نوع مسئولیتی مستلزم استفاده از توانایی خاصی است. پذیرش مسئولیت

باعث بروز توانایی‌ها و استعداد‌های فرد می‌شود. وقتی از کودک خواسته می‌شود در انجام دادن امور خانه کمک کند، او می‌تواند توانایی‌اش را در همدلی و همکاری نشان دهد. وقتی به کودک مسئولیت‌پذیری از میهمانان واگذار می‌شود، توانایی او در آداب و معاشرت و همچنین مدیریت یک فعالیت، امکان بروز می‌یابد. مسئولیت‌ها باعث بروز و تقویت توانایی‌ها و استعداد‌های فردی می‌شود.

این مسئولیت‌ها باید با هدف لذت بردن کودک از عمل کردن به مسئولیت، توانا شدن کودک، فعال شدن کودکان گوشه‌گیر و... باشد.

نکته

ساعت روز	۸-۱۰	۱۰-۱۲	۱۳-۱۵
شنبه			
یکشنبه			
دوشنبه			
سه شنبه			
چهارشنبه			

شکل ۷- تابلوی تقسیم کار^۱

۱- درباره تابلوی تقسیم کار، به کتاب پرورش مهارت‌های ارتباطی و مشارکتی، پایه ۱۱ مراجعه کنید.

فعالیت ۱۷: در گروه‌های کلاسی فهرستی از مسئولیت‌هایی را که می‌توان به کودک واگذار کرد، در تابلوی تقسیم کار (شکل ۷) ارائه دهید.

۵ احساس تعهد: بسیاری از مسئولیت‌ها تعهدآور است، یعنی وجدان و عواطف فرد درگیر موضوع می‌شود. مسئولیت‌پذیری تعهد فرد را در قبال خود و دیگران افزایش می‌دهد و زمینه‌های سازگاری اجتماعی را تقویت می‌کند. پذیرفتن تعهد و عمل به آن، احساس رضایت از کمک به دیگران را افزایش می‌دهد. در نقطه مقابل، وقتی فرد مسئولیتی جدی و مؤثر نداشته باشد، به تدریج احساس تعهد او نیز کم خواهد شد. برای مثال زمانی که کودک مسئولیت نگه‌داری از یک وسیله جمعی در مهدکودک را بر عهده می‌گیرد، برای جمع کردن یا توزیع وسیله‌ای بین کودکان مسئول می‌شود و در برابر خود و دیگران احساس تعهد می‌کند. این موضوع می‌تواند به تجربه احساس رضایت از کمک به دیگران منجر شود و رفتار نوع‌دوستانه و مهربانی را در کودک پرورش دهد.

نکته

بهترین حالت رفتار مسئولیت‌پذیر زمانی خواهد بود که همه ویژگی‌ها به‌طور کامل در یک فرد وجود داشته باشد. زمانی که مراقبت از یک پرنده زخمی به یک کودک سپرده می‌شود و او این مسئولیت را با جدیت و حساسیت می‌پذیرد، به این معناست که انتظارات را شناخته و اهمیت موقعیت را درک کرده است. همچنین از خودتنظیمی بهره می‌برد، توانایی‌هایش را به کار می‌گیرد و احساس تعهد می‌کند.

فعالیت برای کودکان

فعالیت ۱۸: ضمن بازدید از یک مرکز پیش از دبستان، فعالیت‌های زیر را انجام دهید:

- ۱ داستان مهمان‌های ناخوانده^۱ را برای کودکان بخوانید.
- ۲ با کودکان در مورد سؤالات زیر گفت‌وگو کنید:
 - اگر خاله پیرزن حیوانات را به خانه‌اش راه نمی‌داد، چه اتفاقی می‌افتاد؟
 - حیوانات در مقابل کاری که پیرزن انجام داد، چه کردند؟
- ۳ با کودکان نمایش مهمان‌های ناخوانده را اجرا کنید.
- ۴ در صورت تمایل شما هم نقش خاله پیرزن یا یکی از شخصیت‌های داستان را ایفا کنید. در صورت زیاد بودن تعداد کودکان، از کودکان بخواهید تا هر شخصیتی را که دوست دارند به داستان اضافه کنند و به ایفای نقش آن بپردازند و یا چند کودک یک نقش را اجرا کنند سپس نتیجه را در کلاس گزارش دهید.

مسئولیت و زندگی

«و چیزی را که بدان علم نداری دنبال مکن، زیرا گوش و چشم و قلب، همه مورد پرسش واقع خواهند شد».

«سوره اسراء / آیه ۳۶»

بر اساس شاخص‌های مطرح‌شده، درک مفهوم مسئولیت‌پذیری راحت‌تر خواهد بود. با همین شاخص‌ها می‌توان به مسئولیت‌پذیری نگاهی فراتر داشت و از مسئولیت انسان در برابر/خویشتن، خدا، خلق و خلقت (هستی و طبیعت) سخن گفت. خداوند در این آیه، با دعوت انسان به آگاهی و شناخت، وجود او را مسئول می‌داند.

فعالیت در کلاس

فعالیت ۱۹: در گروه‌های کلاسی ارتباط بین پنج شاخص مسئولیت‌پذیری را با چهار عرصه زندگی به بحث و تبادل نظر بگذارید. برای سهولت فعالیت، جدولی دوبعدی به صورت زیر رسم کنید.

شاخصه / عرصه	خویشتن	خدا	خلق خدا	خلقت
شناخت انتظارات و وظایف		بندگی و عبادت		
درک موقعیت			احترام به بزرگ‌تر	
خودتنظیمی	اجتناب از گناه			
به‌کارگیری توانایی‌ها				حفظ محیط‌زیست
احساس تعهد				

رابطه هر عرصه را با پنج شاخص بررسی کنید. در پایان، هر کس می‌تواند به صورت جداگانه به این سؤال‌ها پاسخ بدهد:

- ۱ در برابر خویشتن چقدر مسئولیت‌پذیر هستم؟
- ۲ در برابر خداوند چقدر مسئولیت‌پذیر هستم؟
- ۳ در برابر خلق خدا چقدر مسئولیت‌پذیر هستم؟
- ۴ در برابر خلقت چقدر مسئولیت‌پذیر هستم؟

اگر فعالیت ۱۹ را به‌طور جدی و دقیق انجام دهید، شاید به پاسخ‌هایی عمیق و حتی فلسفی برسید؛ پاسخ‌هایی که به شما کمک می‌کنند تا به زندگی نگاهی جدی و متفاوت داشته باشید.

یادآوری

مسئولیت‌پذیری با درک انسان از زندگی ارتباط دارد. انسان مسئولیت‌پذیر زندگی را جدی‌تر خواهد گرفت و ویژگی‌های مسئولیت‌پذیری را در افکار، گفتار و رفتار خود نشان خواهد داد. در فعالیت‌ها و آموزش‌های مربوط به مسئولیت‌پذیری برای کودکان باید نگاهی وسیع‌تر داشت و همه عرصه‌های زندگی را مورد توجه قرار داد.

مسئولیت‌پذیری و فرهنگ

عامل «گذشت زمان» بر تلقی عمومی جامعه از مسئولیت‌پذیری تأثیر می‌گذارد. در ۶۰-۵۰ سال پیش از کودکان انتظارات فراوانی داشتند که جزء وظایف آنها به حساب می‌آمد. یک کودک شش ساله ممکن بود مسئولیت‌هایی واقعی و جدی داشته باشد، مثلاً: از برادر یا خواهر کوچک‌تر مراقبت کند، بخشی از امور خانه را انجام دهد، کنار دست پدر بایستد تا کار او را یاد بگیرد، خرید کند و تابع هرگونه دستور مادر یا پدر باشد.

اما اکنون در بسیاری از خانواده‌ها - و نه همه آنها - مسئولیت‌پذیری مفهوم دیگری پیدا کرده است و والدین انتظارات به مراتب کمتری از فرزندانشان دارند. (شکل ۸)

آیا با این رفتارها می‌توان انتظار داشت فرزندان مسئولیت‌پذیر بار بیابند؟

فعالیت ۲۰: براساس داستان تصویری شکل ۸، در گروه‌های کلاسی در باره تأثیر فرهنگی و روش‌های فرزندپروری والدین بر مسئولیت‌پذیری کودکان گفت‌وگو کنید و فعالیت‌هایی درباره آن پیشنهاد دهید. (الف) چه رفتارهایی از والدین موجب می‌شوند مسئولیت‌پذیری در کودک پرورش نیابد؟ این عوامل را تعیین و دسته‌بندی کنید. (ب) والدین چه رفتارهایی را اصلاح کنند تا مسئولیت‌پذیری در فرزندشان تقویت شود؟ آیا می‌توانید همین موضوع را به صورت داستان تصویری نشان دهید؟

مسئولیت‌پذیری می‌تواند در فرهنگ‌ها و جوامع گوناگون متفاوت باشد. در بعضی از کشورها وظایف و انتظارات متعددی از کودکان انتظار می‌رود؛ مسئولیت‌هایی که به تصور آنها برای آینده کودک و پذیرش مسئولیت‌های بزرگ‌تر لازم است. نکته مهم در این فرهنگ‌ها، روشن و شفاف بودن خواسته‌ها و توافق همگانی در مورد آن‌هاست. بنابراین، مسئولیت‌هایی که از کودک در خانواده، مدرسه و جامعه انتظار می‌رود، باید هماهنگ باشند. برای توسعه مسئولیت‌پذیری کودک در فعالیت‌های اجتماعی اگر چه می‌توان از آموزه‌های فرهنگ‌های دیگر نیز استفاده کرد، اما بهتر است به نکات زیر توجه شود:

- موانع و آسیب‌های مسئولیت‌پذیری را در فرهنگ خودمان شناسایی کنیم؛
- به شرایط فرهنگی و اجتماعی توجه داشته باشیم؛
- برای اصلاح باورها و رفتارهای نادرست گام‌های تدریجی برداریم؛
- با اولویت‌بندی رفتارهای مسئولیت‌پذیرانه، به مواردی بپردازیم که ضروری‌تر هستند؛
- قبل از همه، مسئولیت‌پذیری را در خودمان تقویت کنیم.

فعالیت ۲۱: با امکانات ساده فیلم‌برداری از طریق تلفن همراه^۱، هر کدام از شما یک فیلم کوتاه صد ثانیه‌ای درباره مسئولیت‌پذیری بسازید. در صورت دسترسی نداشتن به فیلم‌سازی، پیشنهاد می‌شود یک داستان تصویری، همانند آنچه در بخش قبل مشاهده کردید، طراحی کنید. می‌توانید با انتخاب موضوعی مشخص، جشنواره‌ای کوچک ترتیب بدهید. بعضی از موضوعات پیشنهادی عبارت‌اند از: من و مسئولیت‌هایم / مسئولیت‌پذیری و تربیت / مسئولیت‌پذیری در کلاس / مسئولیت‌پذیری و باورهای نادرست / مسئولیت‌پذیری در خانواده / مسئولیت‌پذیری در جامعه.

۱- در صورت نبودن امکانات، می‌توانید به جای فیلم‌برداری از نقاشی و سایر روش‌های تصویری استفاده کنید.

هدف توانمندسازی ۴-۵: فعالیت‌های آموزشی برای پرورش مسئولیت‌پذیری در کودکان طراحی و اجرا کند.

روش‌های پرورش مسئولیت‌پذیری در کودکان

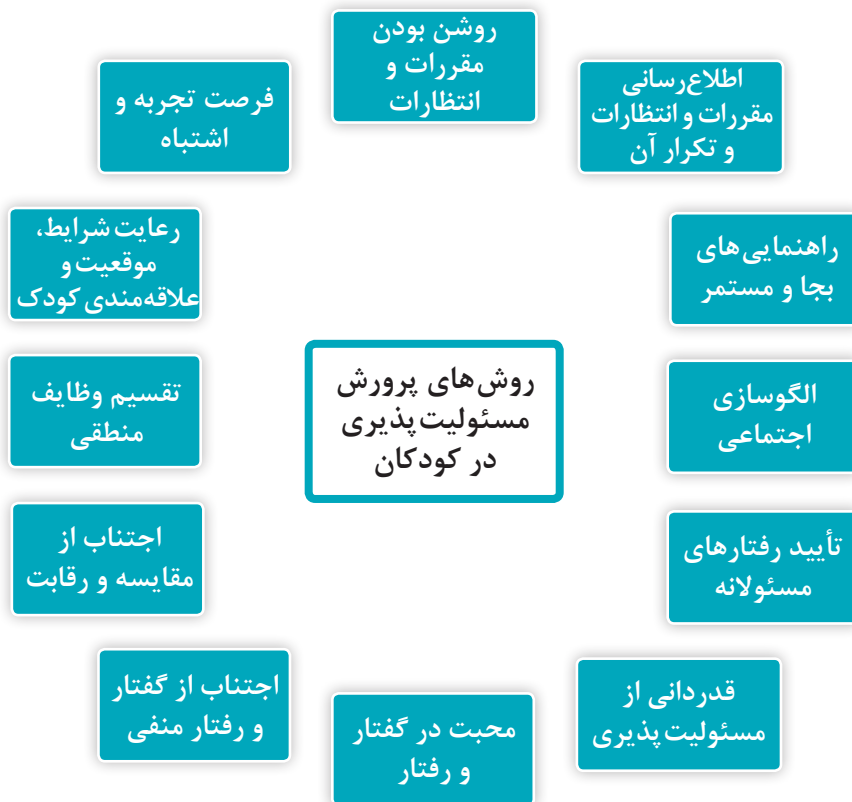
شکل ۹- مسئولیت‌پذیری کودکان

فعالیت ۲۲: با توجه به تصاویر بالا، کدام یک از رفتارهای کودکان را نشانه‌ی مسئولیت‌پذیری آنان می‌دانید؟ هر کدام پنج نمونه از رفتارهای مسئولیت‌پذیر بنویسید. و آنها را در کلاس مطرح کنید، سپس از مجموع آنها ده رفتار را، که فراوانی بیشتری دارند، مشخص نمایید.

فعالیت در کلاس

مسئولیت‌پذیری در مرکز پیش دبستانی جلوه‌های گوناگونی دارد و نمود آشکار آن را در موقعیت‌های گوناگون می‌توان دید، از جمله: رفتار مؤدبانه، حضور منظم در کلاس، رعایت نوبت، مرتب کردن میز، جمع کردن زباله، مراقبت از لوازم شخصی، آوردن لوازم مورد نیاز به کلاس، آویزان کردن لباس، مشارکت در کارهای گروهی، سهیم شدن در اسباب‌بازی‌ها، استفاده گروهی از وسایل نقاشی. از روش‌های پرورش مسئولیت‌پذیری کودک در فعالیت‌های اجتماعی، این موارد به مریمان توصیه می‌شود:

نمودار ۴- روش‌های پرورش مسئولیت‌پذیری در کودکان

۱ روشن بودن مقررات و انتظارات:

گاهی همه تصور می‌کنند که مقررات و انتظارات از کودک معلوم است، در حالی که هر کس عملاً برداشت خود را دارد. لذا ضروری به نظر می‌رسد که مدیر، مریمان و عوامل یک مرکز پیش دبستانی از مسئولیت‌پذیری برداشت مشترکی داشته باشند و مقررات و انتظارات باید کامل و روشن باشد تا هماهنگی بین همه به وجود آید. مربی هم باید در مورد مسئولیت‌ها نگاه روشنی داشته باشد و نباید در ابهام یا بلاتکلیفی بماند؛ مانند «اسباب بازی‌ها را در جای خودش بگذار».

۲ اطلاع‌رسانی مقررات و انتظارات و تکرار آن:

علاوه بر روشن و شفاف بودن مقررات و انتظارات، باید، ضمن اطلاع‌رسانی این موارد، در موقعیت‌های گوناگون نیز تکرار شوند. هر مرکز پیش دبستانی متناسب با مقررات خود، باید برای اطلاع‌رسانی هم تدابیری داشته

باشد. مثلاً اگر برای آویزان کردن لباس‌ها شرایط خاصی وجود دارد، موضوع باید اعلام و در صورت لزوم، فرصت تمرین داده شود. اگر از کودک انتظار می‌رود میز خود را مرتب کند، بیان موضوع و یادآوری آن هم لازم است.

۳ راهنمایی‌های بجا و مستمر:

کودکان برای شناخت وظایف خود و انتظاراتی که از آنان می‌رود و همچنین درک موقعیت‌هایی که باید مسئولیت‌پذیر باشند، نیاز به راهنمایی دارند. راهنمایی می‌تواند شامل همه موضوعات زندگی و در همه موقعیت‌ها، اعم از خانه یا مرکز پیش دبستانی باشد. راهنمایی همیشه به معنای گفتن و توضیح دادن نیست و می‌توان از ابزارهای دیگری مانند: داستان، فیلم، نمایش، بازی هم استفاده کرد. نکته ظریف و مهم در این باره راهنمایی، استمرار و تکرار آن در موقعیت‌های مناسب است. برای مثال وقتی از کودک می‌خواهیم در مورد بهداشت فردی خود مسئولیت‌پذیر باشد، می‌توان او را در مورد جزئیات این مسئولیت، با فیلم‌های آموزشی، نمایش و ابزارهای دیگر، راهنمایی کرد.

۴ الگوسازی اجتماعی:

کودکان از دیده‌ها و شنیده‌های خود الگو می‌گیرند. الگوها در پرورش رفتار مسئولیت‌پذیر بسیار نقش دارند. منظور از الگوسازی، نمایش یا ظاهرسازی نیست. والدین و مربیان از الگوهای کودکانند و مسئولیت‌پذیری باید در گفتار و رفتار آنان دیده شود. موقعیت‌های دیگری هم برای الگوسازی وجود دارد که استفاده از آنها مستلزم حساسیت و نکته‌سنجی والدین و مربیان است.

۵ تأیید رفتارهای مسئولانه:

پیش از آنکه از کودکان مسئولیتی بخواهید، و پیش از آن، نسبت به رفتارهای مسئولانه‌ای که آنها از خود نشان می‌دهند، تمرکز داشته باشید. در تربیت، توجه به رفتارهای مثبت خودانگیزه اهمیت دارد. وقتی بدون آنکه مربی خواسته باشد، کودک تشخیص می‌دهد که باید مداد رنگی‌اش را به دوست خود بدهد، ارزش اقدامش بیشتر از زمانی است که به خواسته یا دستور مربی، این کار را می‌کند.

۶ قدردانی از مسئولیت‌پذیری:

علاوه بر تأیید، گاهی هم لازم است از رفتارهای مسئولیت‌پذیر قدردانی شود. این تقدیر می‌تواند شامل حال هر کسی باشد؛ تقدیر کودکان از مسئولیت‌پذیری خود تا والدین، مربیان و دیگران.

۷ محبت در گفتار و رفتار:

در کلاس جو شاد و دوست‌داشتنی فراهم کنید، سعی کنید همواره خونسرد باشید، هیچ‌گاه ملایمت و صبر و حوصله را از دست ندهید، واژه‌های مثبت به کار ببرید، چهره‌ای شاد و گشاده داشته باشید، خواسته‌هایتان را با آرامش و ادب بیان کنید، مهربانی و محبت را در صورت و حالات بدنی خود نشان دهید.

۸ اجتناب از گفتار و رفتار منفی:

فقط دستور ندهید و امر و نهی نکنید، سخت‌گیری زیاد به خرج ندهید، به هیچ‌وجه رفتار یا گفتار خشن نداشته باشید، از سرزنش و تحقیر خودداری کنید و هیچ‌گاه واژه‌های توهین‌آمیز مانند بی‌مسئولیت، تنبل، بی‌سلیقه به کار نبرید.

۹ اجتناب از مقایسه و رقابت:

مقایسه و رقابت شاید در مسئولیت‌پذیری تعدادی از کودکان مؤثر باشد، اما برای بیشتر کودکان تأثیر منفی دارد. بنابراین، تا جایی که ممکن است ذهن‌تان را از مقایسه پاک کنید، مراقب تبعیض باشید، کودکان را به رخ هم نکشید، برتری‌طلبی را تشویق نکنید و جو کلاس را رقابتی نسازید.

۱۰ تقسیم وظایف منطقی:

تقسیم وظایف به معنای سپردن کارهای عادی و کوچک به کودکان نیست. اگر این کار برای نمایش و گول زدن باشد، نقش چندانی در مسئولیت‌پذیری نخواهد داشت. بهترین موقعیت برای تقسیم وظایف پرداختن به «کارهای گروهی» است.

۱۱ رعایت شرایط، موقعیت و علاقه‌مندی کودک:

به هر کودک مسئولیتی متناسب با توانایی و علاقه او بدهید، کودکی را که ضعف‌هایی دارد در حضور دیگران نیازماید، در مورد حس و حال کودک و آمادگی روانی او حساس باشید و از فرصت‌های انگیزه‌بخش به‌خوبی بهره ببرید.

۱۲ فرصت تجربه و اشتباه:

به کودک فرصت بدهید، تجربه کند، تصمیم بگیرد و اشتباه کند. بنابراین، لازم نیست که فقط نقش یاددهنده داشته باشید، برای انجام دادن هر کار و جزئیات آن، اصرار کنید و هر چیزی را به‌صورت مطلوب (ایده‌آل) بخواهید. همچنین برای اصلاح اشتباهات، فوری وارد عمل نشوید و در همه چیز دخالت نکنید.

فعالیت ۲۳: هنرآموز کلاس با مربی یک مرکز پیش از دبستان کاشت بذر (تریچه و شاهی) توسط کودکان

را برنامه‌ریزی و به شرح زیر اجرا می‌کند.

- ۱ کودکان را به گروه‌های پنج نفره تقسیم کنید.
- ۲ به هر گروه یک گلدان بدهید.
- ۳ از هر گروه بخواهید تا بین دو بذر تریچه و شاهی یکی را انتخاب کند.
- ۴ با استفاده از مقوا برای هر گروه تابلوی تقسیم کار درست کنید.
- ۵ همراه با کودکان اطلاعات مربوط به کاشت و نگهداری گیاه را جمع‌آوری کنید.
- ۶ مسئولیت‌های کودکان هر گروه مشخص شود.
- ۷ هر کودک پس از انجام دادن مسئولیتش، مقابل اسم خود در تابلوی تقسیم کار، علامت بزند.
- ۸ پس از رشد گیاهان، برنامه دورهمی ترتیب دهید و از خود با نان و پنیر و سبزی تولیدی خود پذیرایی کنید.

فعالیت برای کودکان

فعالیت ۲۴: در گروه‌های دو سه نفره، با استفاده از منابع علمی درباره فرهنگ مسئولیت‌پذیری

جست و جو کنید. موضوع پژوهش «مسئولیت‌پذیری در فرهنگ‌ها» است. در این پژوهش، دو کشور یا دو فرهنگ را انتخاب کنید و موضوع مسئولیت‌پذیری را در خانه، مدرسه و جامعه آنها مورد بررسی قرار دهید. روش پژوهش عمدتاً کتابخانه‌ای است، اما در صورت امکان می‌توانید از مصاحبه، دریافت تجربیات، مشاهده فیلم و روش‌های دیگر هم استفاده کنید.^۱ نتیجه را به‌صورت بروشور ارائه دهید.

فعالیت در کلاس

۱- سعی کنید از منابع معتبر علمی مانند کتاب‌ها، مقالات مجلات پژوهشی و علمی، پایان‌نامه‌ها و پژوهش‌ها استفاده کنید.

هدف توانمندسازی ۵-۵: نقش اجتماعی را توضیح دهد.

ایفای نقش‌های گروهی در مراکز پیش از دبستان

«گروه» از واژه‌هایی است که به نظر می‌رسد معنای ساده‌ای دارد، اما همیشه چنین نیست. از نظر مردم هر جا که عده‌ای جمع باشند، گروه تلقی می‌شود. گروه در رشته‌های گوناگون هم معنای متفاوتی دارد، مثلاً در ریاضیات، گروه بر مبنای مجموعه‌ای از اعمال ریاضی تعریف می‌شود. وقتی از گروه‌های خونی صحبت می‌کنیم، منظور نوعی دسته‌بندی برای تفکیک خون انسان‌هاست. در بیشتر رشته‌های علوم انسانی، از جمله جامعه‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی هم بر مفهوم اجتماعی گروه تأکید می‌شود. پس وقتی ما از گروه صحبت می‌کنیم، منظور همان گروه اجتماعی است.

فعالیت ۲۵: ضمن بازدید از یک مرکز پیش از دبستان، فعالیت‌های زیر را با کودکان انجام دهید و گزارش آن را در کلاس بیان کنید.

- ۱ از قبل با هماهنگی و تقسیم کار با هم گروه‌های خود، لباس‌های بزرگسالان مانند کت، روسری‌های رنگی، کفش‌های زنانه و مردانه، روپوش سفید پزشکی، دامن و... بیاورید.
- ۲ پوشاک را در اختیار کودکان قرار دهید.
- ۳ به کودکان فرصت دهید تا با استفاده از بازی‌های خودجوش و آزاد (مانند مامان‌بازی و...) به ایفای نقش مورد علاقه خود بپردازند.

فعالیت برای
کودکان

کودک و گروه

کودکان در دوره پیش از دبستان معمولاً به ترتیب سنی زیر گروه‌بندی می‌شوند:

- ۱ شیرخوار: کودکان از تولد تا ۱۸ ماهگی
- ۲ نوپا: کودکان ۱۸ تا ۳۶ ماهگی
- ۳ کودکستانی: ۳ تا ۵ سال
- ۴ آمادگی (پیش‌دبستانی): ۵ تا ۶ سال.

شکل ۱۰- کودک و بازی

فعالیت ۲۶: به تصاویر بالا نگاه کنید. هر تصویر، یکی از چهار گروه سنی کودکان پیش از دبستان را نشان می‌دهد. بررسی کنید کودک در هر مرحله چه نوع ارتباطی با همسالان دارد؟

فعالیت در کلاس

مهم‌ترین وسیله ایجاد ارتباط کودک با همسالان، بازی است. در دوره نوپایی بازی کودکان از واکنش‌های حسی - حرکتی مانند دویدن به اطراف یا بازی‌های نمادی مانند تظاهر به ماشین‌سواری یا عوض کردن کهنه عروسک تغییر می‌کند. در آغاز این دوره، کودکان به اشیاء و اسباب‌بازی‌های دوروبر خود بیشتر علاقه نشان می‌دهند تا به سایر کودکان. البته گاهی به سمت هم می‌روند و به همدیگر لبخند می‌زنند، همدیگر را لمس می‌کنند، موهای یکدیگر را می‌کشند، از هم تقلید می‌کنند یا اسباب‌بازی‌هایشان را با هم عوض می‌کنند. در این مرحله کودکان بازی‌های انفرادی را ترجیح می‌دهند و به بازی‌های هم‌جواری یا موازی^۱ می‌پردازند.

۱- Parallel play

بعد از دو سالگی، همسالان بخش مهمی از زندگی اجتماعی کودک را تشکیل می‌دهند. کنش متقابل بین کودکان افزایش می‌یابد و روابط بهتر می‌شود. بسیاری از کودکان آغازگر بازی می‌شوند، به همکاری می‌پردازند و نوبت را رعایت می‌کنند. به طور کلی، بازی است که کودکان را به یکدیگر نزدیک می‌سازد و زمینه‌ای برای شکل‌گیری و برقراری روابط اجتماعی ایجاد می‌کند. بعد از سه سالگی، کودکان با هم بازی می‌کنند. بازی‌شان گاهی فقط شامل ایفای نقش‌های گوناگون است و گاهی هم به یکدیگر کمک می‌کنند تا به هدف مشترکی برسند. از این به بعد، گروه برای کودکان معنای دیگری پیدا می‌کند. زیرا در کنار انواع بازی‌های انفرادی، شدیداً به بازی‌های گروهی نیز علاقه نشان می‌دهند و با اصول و قوانین گروه سازگار می‌شوند.

ابعاد حضور در گروه

هدف اصلی در اجرای کارهای گروهی، علاوه بر رشد مهارت‌های اجتماعی، ایجاد زمینه برای تجربه یادگیری مشارکتی و همیاری است. بر این اساس بین کودکانی که با کمک هم برای رسیدن به هدف مشترکی تلاش می‌کنند، همیاری شکل می‌گیرد. آنها با هم احساس مسئولیت می‌کنند و همگی نقش فعالی دارند. در چنین شرایطی، کودک می‌آموزد که خود را منبع عمده یاری، بازخورد، تقویت و حمایت به حساب آورد. آنها در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند و برای آنکه بتوانند به یکدیگر یاری برسانند، برنامه‌ریزی می‌کنند. با این نگاه به کار گروهی، نمی‌توان همیاری را به یک روش خاص محدود کرد؛ بلکه شامل مجموعه وسیعی از روش‌هاست که انعطاف بالایی دارند و می‌توانند به تناسب موقعیت محیط مورد استفاده قرار گیرند. شرط اصلی در ایجاد همیاری و کارگروهی، به‌ویژه در دوره پیش از دبستان، پرهیز کردن از رقابت و تلاش برای ترغیب کودکان برای برآوردن انتظارات تعیین‌شده گروه است. به همین دلیل همیاری و گروه‌بندی کودکان در پیش دبستانی به معنای تقسیم‌بندی آنها بر اساس توانایی‌های مشابه نیست، بلکه ناهمگونی اعضای گروه از هر نظر می‌تواند رشد همدلی و تقویت مهارت‌های اجتماعی و نیز درک مفهوم همیاری را در پی داشته باشد. شیوه‌های کار گروهی و همیاری در دوره آموزش پیش دبستانی، قصه‌سازی مشترک، ساخت وسیله، طراحی و ساخت کاردستی و دیگر دست‌سازه‌ها، نقاشی گروهی، نمایش خلاق، بازی‌های گروهی، ساخت و ساز گروهی با لگو و ... است.

در چنین فعالیت‌هایی ممکن است مربی ابتدا کار گروهی را با مشارکت خود و کودکان انجام دهد و با استفاده از تکالیف سرگرم‌کننده، کودکان را به الگوسازی از فعالیت مربی ترغیب کند؛ گاهی نیز در گروه‌های گوناگون، ساخت و ساز و انجام دادن برخی کارها را به کودکان می‌سپارد. در چنین شرایطی نظارت مربی بر نحوه همکاری کودکان ضروری است. همچنین لازم است با در اختیار گذاشتن وسایل مناسب، انتخاب‌های قابل دسترس بیشتری برای کودکان فراهم آورند تا مستقلاً از وسایل استفاده کنند.

شکل ۱۱ - کودک و بزرگسال

فعالیت ۲۷: در گروه‌های کلاسی، با توجه به تصاویر بالا، در مورد شباهت‌های این دو گروه اجتماعی و نقش مربی در این دو گروه گفت و گو کنید و نتیجه را در کلاس ارائه دهید.

فعالیت در کلاس

ضرورت فعالیت‌های گروهی

وقتی کودک در گروه حضور دارد و رویدادهایی از قبیل شریک شدن در استفاده از وسایل، همکاری با دوستان در اجرای فعالیت‌های آموزشی، رعایت نوبت، کمک به همدیگر و یادگیری از یکدیگر را تجربه می‌کند، شخصیت او در ابعاد فردی و اجتماعی پرورش می‌یابد و لذت در کنار هم بودن را در اجتماع تجربه می‌کند (شکل ۱۲).

شکل ۱۲ - فعالیت گروهی کودکان

- بنابراین نقش، فعالیت‌های گروهی مؤثر و سازنده، عبارت‌اند از:
- ۱ احساس ارزشمندی و اعتماد به نفس کودک را تقویت می‌کند.
 - ۲ به امنیت روانی و آرامش خاطر کودک کمک می‌کند.
 - ۳ احساس صمیمیت و همبستگی را بین کودکان توسعه می‌دهد.
 - ۴ رغبت و تمایل به همکاری و مشارکت را بین کودکان تقویت می‌کند.
 - ۵ هدفمندی و به‌ویژه رسیدن به اهداف مشترک جمعی را افزایش می‌دهد.
 - ۶ پویایی و شادابی، در موقعیت‌های گوناگون زندگی به ارمغان می‌آورد.
 - ۷ مهارت‌های اجتماعی، از جمله آداب معاشرت را، آموزش می‌دهد.

فعالیت برای
کودکان

فعالیت ۲۸: همراه با هنرآموز خود از یک مرکز پیش از دبستان بازدید کنید و فعالیت‌های زیر را انجام دهید. سپس گزارش آن را در کلاس ارائه دهید.

از قبل چهار عکس بزرگ رنگی با این موضوعات آماده کنید:

کودکان در حال بازی در یک زمین بازی / کودکی در خانواده / کودک در یک گروه سرود یا موسیقی / کودکان در کلاس. سن کودکان در همه عکس‌ها زیر پنج سال است. هدف از این فعالیت، ارزیابی آگاهی کودکان از نقش‌های خود در گروه‌های متفاوت است.

- عکس‌ها را در محل مناسب نصب کنید.
- ابتدا از کودکان بخواهید هر عکس را توصیف کنند.
- برسید در هر موقعیت چه انتظاری از آنان می‌رود یا چه کاری باید انجام دهند؟
- کودکان را هدایت کنید تا به این موضوع بیندیشند که نقش آنان در هر موقعیت چه تفاوتی با موقعیت دیگر دارد؟
- پاسخ‌های کودکان را بشنوید و نکات درست و مورد توافق را تأیید کنید.

هدف توانمندسازی ۵-۶: فعالیت‌های آموزشی برای پرورش مهارت‌های ایفای نقش گروهی طراحی و اجرا کند.

پرورش مهارت‌های ایفای نقش

ایفای نقش نیاز به موقعیت‌هایی دارد که کودک بتواند ضمن نشان دادن تصور خود، با تمرین و کسب تجربه، به الگوی رفتاری درست دست یابد. برای پرورش مهارت‌های ایفای نقش، روش‌های زیر مناسب‌اند.

قصه‌گویی

مربی می‌تواند قصه‌های هدفمندی انتخاب کند که در آنها موضوع اصلی ایفای نقش باشد. خوشبختانه کتاب‌هایی با مضمون نقش فرد در گروه، برای کودکان فراوان است. بسیاری از قصه‌های ایرانی با موضوعات تلاش، تنبلی، تدبیر، زرنگی، تقسیم کار و غیر آنها را می‌توان از زاویه ایفای نقش بازگو کرد.

فعالیت ۲۹: قصه‌های «بز زنگوله پا» و «کدو قلقله زن» را برای کودکان بخوانید. از آنها بخواهید در مورد نقش‌های داستان‌ها نقد و داوری کنند. مثلاً کودکان می‌توانند توضیح دهند که چه کسی نقش خود را درست ایفا نکرده است یا اگر چگونه نقش خود را ایفا می‌کرد، داستان به شکل دیگری پیش می‌رفت؟^۱

کتاب خوانی

شاید بتوان کتاب‌خوانی را با قصه‌گویی در یک دسته قرار داد، اما تأکید می‌شود تا داستان‌های جدید و امروزی هم که معمولاً با کتاب‌سازی‌های جذابی همراه است، مورد توجه قرار گیرد. ناشران گوناگون، کتاب‌های متنوعی را با موضوعات مهارت‌های زندگی و روابط عاطفی و اجتماعی عرضه کرده‌اند.

فعالیت ۳۰: مربی توانا و علاقه‌مند باید یک کتاب‌شناس ماهر و مسلط نیز باشد. باید دید یک مربی، تا چه اندازه با ناشران، نویسندگان و کتاب‌های معتبر آشناست؟ آیا برای هر موضوع مرتبط با نیازها و مهارت‌های کودکان می‌تواند حداقل سه کتاب معرفی کند؟
برای آزمون خودتان، با جست‌وجو در منابع ممکن از قبیل کتابخانه آموزشگاه، کتاب‌فروشی‌ها، پرس‌وجو از افراد مطلع و جست‌وجوی اینترنتی، کتاب‌هایی را در باره پرورش مشارکت در کودکان بیابید. اگر می‌توانید، تعدادی از کتاب‌ها را تهیه کنید و آنها را برای کودکان بخوانید.^۲

فیلم و پویا نمایی

از داستان بعضی از فیلم‌ها و پویا نمایی‌ها هم می‌توان برای نشان دادن نقش‌های اجتماعی استفاده کرد. در انتخاب این موارد باید به ویژگی‌های فرهنگی جامعه ایرانی توجه داشت.

نمایش

یکی از بهترین روش‌های آموزش و تمرین ایفای نقش، نمایش است. نمایش فرصت‌های متنوعی را در اختیار مربی قرار می‌دهد و از آن می‌توان به روش‌های گوناگونی استفاده کرد. نمایش ممکن است به صورت یک داستان طراحی شده، یک روایت متفاوت از داستانی معروف، شبیه‌سازی واقعیت، نقش‌آفرینی بداهه و نظایر آنها اجرا شود. محتوای قصه‌ها و کتاب‌ها منابع مناسبی برای موضوع نمایش است.

بازی‌های گروهی

بازی گاهی به نمایش نزدیک است، اما قید و بند کمتری دارد. انواع بازی‌های گروهی، اعم از سنتی و نمونه‌های امروزی، فرصتی تربیتی برای پرورش مهارت‌های ایفای نقش است. از «میهمان‌بازی» گرفته تا «پلیس‌بازی» و موارد مشابه، می‌توان برای ایفای نقش‌های اجتماعی فعالیت و تمرین ایجاد کرد.

۱ - داستان‌های ایرانی را، علاوه بر یافتن در کتاب‌ها، می‌توان با روایت‌های محلی، از مادر بزرگ‌ها و پدربزرگ‌ها پرسید. البته بسیاری از داستان‌ها از طریق سایت‌های اینترنتی هم قابل دسترسی است.

۲- برای کسب اطلاعات بیشتر به منابع مراجعه کنید.

حل مسئله:

کودک نیاز به فرصت‌هایی دارد تا وضعیت خود را در شرایط ابهام و دوراهی‌ها مشخص کند، مسئله را تشخیص دهد و تصمیم مناسب بگیرد. می‌توانیم از کودک بخواهیم خودش را جای شخصیتی بگذارد و بگوید اگر در آن موقعیت بود، چگونه رفتار می‌کرد. مثلاً:

- اگر غریبه‌ای چیزی از او درخواست کند، چه جوابی می‌دهد.
- اگر در جایی با کودک دیگری روبه‌رو شود، برای دوست شدن چه می‌کند.
- برای تقسیم وظایف در کار گروهی، چه روشی مناسب است.
- داستان ناتمام را کامل کند.
- داستان خوانده شده را تغییر دهد.

فعالیت ۳۱: ضمن بازدید از یک مرکز پیش از دبستان، و اجرای فعالیت‌های زیر، نتیجه را در کلاس گزارش دهید.

- ۱- کودکان را به گروه‌های دو نفری تقسیم کنید.
 - ۲- به هر گروه مسئله‌ای بدهید و از کودکان بخواهید در حد سه دقیقه، دو نفره درباره مسئله صحبت کنند و راه حل ارائه دهند.
 - ۳- در پایان، مسئله را برای هر گروه دوباره طرح کنید و بخواهید که نظرشان را بگویند. می‌توانید راهنمایی‌های لازم را هم ارائه کنید.
- بعضی از مسائل عبارت‌اند از:
- در خانه پدر می‌خواهد اخبار ببیند و کودک خانواده می‌خواهد برنامه کودک تماشا کند. کودک از پدرش ناراحت و پدر هم از او ناراحت است.
 - دو کودک اسباب بازی مشخصی را می‌خواهند در اختیار داشته باشند، لذا هر کدام آن را به طرف خود می‌کشند و دعوا این چنین شروع می‌شود.
 - یکی از بچه‌های کلاس مدادش را گم کرده است. او فکر می‌کند یکی از دوستانش آن را برداشته است. در حالی که عصبانی است، فریاد می‌زند و دنبال مدادش می‌گردد.

فعالیت برای
کودکان

موقعیت‌های چالشی:

این روش به نسبت حل مسئله، به دنبال موضوعات جدی و پیچیده‌تری است. در این روش کودک در معرض داوری درباره موضوعات واقعی یا تخیلی قرار می‌گیرد. برای نمونه، از کودک خواسته می‌شود در مورد رویدادی که رخ داده است، فکر کند، احساسش را بگوید و در نهایت، قضاوت کند. گاه می‌توان موقعیت چالشی را با نمایش همراه کرد. طرح موقعیت چالشی کار راحتی نیست و نیاز به تجربه دارد. مواردی مانند؛ قلدری، دعوا، زورگویی، تبعیض و حرف‌های زشت موضوعاتی برای موقعیت‌های چالشی هستند که باید با دقت و احتیاط وارد آنها شد.

فعالیت برای
کودکان

فعالیت ۳۲: در بازدید از یک مرکز پیش از دبستان، با کودکان در مورد سؤالات زیر گفت‌وگو کنید و بپرسید اگر شما به جای آنها بودید چه می‌کردید؟
الف) هرگاه کسی در موقع دعوا به دوستش حرف‌های زشت بزند، چه اتفاقی می‌افتد؟
ب) اگر در موقع دعوا دوستش را بزند، چه اتفاقی می‌افتد؟
ج) موقع عصبانیت، به غیر از دعوا کردن چه کارهای دیگری می‌توان انجام داد؟

فعالیت برای
کودکان

فعالیت ۳۳: در بازدید از یک مرکز پیش از دبستان، ضمن انجام دادن فعالیت‌های زیر، گزارش آن را در کلاس ارائه دهید.

- ۱ به کودکان آینه‌ای کوچک بدهید.
- ۲ از کودکان بخواهید تا به آینه نگاه کنند و با تغییر چهره، احساس‌های مختلف را با صورت خود نشان دهند.

- خوشحال بودن / وقتی با مادر و پدر به پارک رفته‌ای و بازی می‌کنی.
- قهر / وقتی از کار دوستت ناراحت هستی و با او حرف نمی‌زنی.
- شادی / وقتی با دوستانت بازی می‌کنی.
- غمگین / وقتی در خانه کسی به تو توجه نمی‌کند.
- تنهایی / وقتی دوستانت با تو بازی نمی‌کنند.

تمرین کنید

- ۱ فعالیتی برای توسعه مشارکت کودک در فعالیت‌ها طراحی و اجرا کنید.
- ۲ فعالیتی از موقعیت‌های مهرورزی با مشارکت کودک طراحی و اجرا کنید.
- ۳ برای برگزاری یک مناسبت ملی - مذهبی با هدف پرورش مشارکت کودک، فعالیتی طراحی کنید.
- ۴ فعالیتی برای توسعه مسئولیت‌پذیری کودک طراحی و اجرا کنید.
- ۵ قصه‌ای برای توسعه مسئولیت‌پذیری کودک انتخاب و اجرا کنید.
- ۶ فعالیتی برای توسعه ایفای نقش‌های گروهی کودک طراحی و اجرا کنید.
- ۷ یک بازی گروهی برای توسعه ایفای نقش در کودکان طراحی کنید.
- ۸ قصه‌ای برای توسعه ایفای نقش در کودکان انتخاب و اجرا کنید.

خود ارزیابی			
واحد یادگیری : پرورش مشارکت کودک در فعالیت‌ها			
درس: پرورش مهارت‌های عاطفی - اجتماعی کودک			
این کاربرد برای ارزیابی مهارت‌های شما در واحد یادگیری پرورش مشارکت کودک در فعالیت‌ها تهیه شده است. در هر سؤال بیشترین امتیاز سه و کمترین امتیاز یک است. براین اساس خود را ارزیابی نمایید و به خود امتیاز دهید.			
ردیف	موارد	۳	۲
۱	تا چه حد می‌توانید فعالیت‌هایی برای توسعه مشارکت کودک در فعالیت‌ها طراحی و اجرا کنید؟		
۲	تا چه حد می‌توانید فعالیت‌هایی برای توسعه مسئولیت‌پذیری کودک طراحی و اجرا کنید؟		
۳	تا چه حد می‌توانید فعالیت‌هایی برای توسعه ایفای نقش‌های گروهی کودک طراحی و اجرا کنید؟		

ارزشیابی شایستگی پرورش مشارکت کودک در فعالیت‌ها

<p>شرح کار: طراحی و اجرای یک فعالیت آموزشی برای توسعه مشارکت کودک در فعالیت‌ها از طریق گوش کردن به قصه و شعر، شرکت در فعالیت‌ها و... طراحی و اجرای یک فعالیت آموزشی برای توسعه مسئولیت‌پذیری کودک در فعالیت‌های اجتماعی از طریق مرتب کردن وسایل، مراقبت از وسایل شخصی طراحی و اجرای یک فعالیت آموزشی برای توسعه ایفای نقش‌های گروهی از طریق گروه بندی کردن کودکان ۳ تا ۶ ساله برای انجام دادن یک فعالیت، بازی و ...) طراحی و اجرای هر فعالیت با توجه به موارد زیر انجام می‌شود:</p>			
نام فعالیت:	نوع فعالیت:	هدف فعالیت:	زمان فعالیت:
سن کودکان:	مکان فعالیت:	وسيله و ابزار مورد نیاز:	تعداد کودکان:
تعداد مربی و مربی یار:	روش کار:		
<p>استاندارد عملکرد: پرورش مشارکت کودک در فعالیت‌ها براساس دستورالعمل‌های وزارت آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی کشور شاخص‌ها: توسعه مشارکت کودک در فعالیت‌ها (حدس زدن صدای اشیا گوش کردن به قصه و شعر و ...) توسعه مسئولیت‌پذیری کودک (حضور منظم در کلاس، مراقبت از لوازم شخصی و...) توسعه ایفای نقش‌های گروهی (مانند نمایش یک موقعیت از پذیرش نقش‌های گروهی و...)</p>			
<p>– شرایط اجرای کار: طراحی و اجرای فعالیت‌های آموزشی در کارگاه هنرستان با توجه به شرایط زیر: مکان: مرکز آزمون مواد و تجهیزات و ابزار: لوازم‌التحریر و وسایل هنری استاندارد و سایر شرایط: منابع علمی و آموزشی معتبر و استانداردهای آموزشی موجود در آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی ابزار و تجهیزات: لوازم اداری مناسب - لوازم هنری اسناد: دستورالعمل‌های سازمان بهزیستی، جدول رشد عاطفی - اجتماعی طبق منابع معتبر منابع: کتب آموزشی مرتبط - سی‌دی‌های آموزشی</p>			
معیار شایستگی:			
ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو
۱	توسعه مشارکت کودک در فعالیت‌ها	۲	
۲	توسعه مسئولیت‌پذیری کودک در فعالیت‌های اجتماعی	۲	
۳	توسعه ایفای نقش‌های گروهی	۱	
	<p>شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست‌محیطی و نگرش: شایستگی‌های غیرفنی: مهارت گوش کردن، شرکت در اجتماعات و فعالیت‌ها، مسئولیت‌پذیری ایمنی: رعایت استانداردهای بهداشتی موجود در آیین‌نامه‌های بهزیستی - رعایت نکات ایمنی در به‌کارگیری تجهیزات بهداشتی بهداشت: رعایت نکات بهداشتی در انجام فعالیت‌ها توجهات زیست‌محیطی: رعایت بهداشت و سالم‌سازی محیط - صرفه‌جویی در وسایل مصرفی نگرش: ایجاد موقعیت برای مشارکت کودک در فعالیت‌ها و ارتباط عاطفی - اجتماعی، رعایت صرفه‌جویی هنگام استفاده از مواد، احترام به محیط زیست</p>		۲
میانگین نمرات			
			*

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی «۲» است.

- مجموعه «وگی ورجه». نوشته: جاناتان لاندن. ترجمه (سروده): ناصر کشاورز. نشر افق، ۱۳۹۷. / هدف این مجموعه تقویت مهارت‌های فردی و اجتماعی کودک است.
- مجموعه «کتاب‌های جولیا». نوشته: جولیا کوک. ترجمه: سینا امینی. شرکت انتشارات فنی ایران (بخش نردبان)، ۱۳۹۴ / این مجموعه به انواع مهارت‌های زندگی پرداخته است.
- مجموعه «آداب شهروندی». نوشته: کاسی مایر. ترجمه: محمدرضا بهاری. شرکت انتشارات فنی ایران (بخش نردبان)، ۱۳۹۴. / این مجموعه موضوع مهارت‌های زندگی و شهروندی را دنبال می‌کند.
- مجموعه «خانواده خرس‌ها». نوشته: استن و جن برنشتاین. ترجمه: سعید خاکسار. نشر موزون، ۱۳۹۳. / این مجموعه به موضوعات متعددی از مهارت‌های زندگی و شهروندی پرداخته است.
- مجموعه «وقتی که من بچه بودم / از برونو یاد بگیریم». ترجمه: شکیب شیخ‌الملوکی. بازنوشته: سوسن طاقدیس. مؤسسه نشر ذکر (کتاب‌های قاصدک)، ۱۳۹۵. / موضوع این مجموعه مهارت‌های رفتاری است.
- مجموعه «قصه‌های کوتی کوتی». نوشته: فرهاد حسن‌زاده. انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۹۳. / این مجموعه درباره آداب اجتماعی و اخلاقی است.
- «پلنگ یکه‌تاز». نوشته: عباس یمینی شریف. انتشارات روش‌نو، ۱۳۸۵.
- «کدو قلقله‌زن». به روایت: ناصر یوسفی. نشر پیدایش، ۱۳۹۵.
- «آن کفش‌ها». نوشته: ماریبت بولتز. ترجمه: پویا پاک‌نژاد. نشر هوپا، ۱۳۹۵.

- ۱ آقازاده، محرم و سلیقه‌دار، لیلا و مجدفر، مرتضی و اصلانی، ابراهیم. (۱۳۹۶). یک شهر، یک سقف (مهارت‌های زندگی: مهارت شهروندی) / جلد ۸ از مجموعه ۱۲ جلدی لذت زندگی. تهران: مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت.
- ۲ آقازاده، محرم و سنه، افسانه. (۱۳۹۶). راهنمای آموزش در پیش‌دبستانی / بسته پیش‌دبستانی مبتنی بر مغز محوری. تهران: مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت.
- ۳ اتکینسون، ری‌تال و اتکینسون، ریچارد سی و اسمیت، ادوارد ای و بم، داریل ج و هوکسما، سوزان نولن. (۱۳۹۶).
- ۴ زمینه روان‌شناسی هیلگارد. ترجمه محمد نقی براهنی و همکاران. تهران: رشد.
- ۵ استاین، شل سیلور. (۱۳۹۴). من و دوست غولم. ترجمه منیژه گازرانی. تهران: چشمه.
- ۶ اسکولز، کترین. (۱۳۷۸). دوران صلح. ترجمه حمید احمدی. تهران: ویژه‌نگار.
- ۷ اصلانی، ابراهیم. (۱۳۹۴). نوجوانی ۱ / برای والدین و مربیان. تهران: مدرسه.
- ۸ اصلانی، ابراهیم. (۱۳۹۴). نوجوانی ۲ / برای نوجوانان. تهران: مدرسه.
- ۹ اکبری، مهرداد و پوراعتماد، حمیدرضا و صالح‌صدق‌پور، بهرام. (۱۳۸۹). تأثیر برنامه مداخله‌ای آموزشی جرأت‌ورزی، حل مسئله و حرمت خود بر هوش هیجانی. فصل‌نامه روان‌شناسی کاربردی، ۱، ۵۲-۶۴.
- ۱۰ اکلرک، ری‌تا. (۱۳۹۱). هوش هیجانی برای کودکان. ترجمه علی کریمی. تهران: رسانه تخصصی.
- ۱۱ افروز، غلامعلی. (۱۳۷۵). کودکان استثنائی. تهران: دانشگاه تهران.
- ۱۲ اودری، پن. (۱۳۹۴). دستی که بوسه می‌زند. ترجمه منا خاطری. تهران: نسل نواندیش.
- ۱۳ بحری، نادره. (۱۳۸۸). تأثیر آموزش جرأت‌ورزی به روش مشاوره گروهی بر عزت‌نفس دانش‌آموزان دختر. پیک نور، ۱، ۱۳۷-۱۲۴.
- ۱۴ برک، لورا ای. (۱۳۸۳). روان‌شناسی رشد / جلد اول (از لقاح تا کودکی). ترجمه یحیی سیدمحمدی. تهران: ارسباران.
- ۱۵ ب. شر، میرنا. (۱۳۹۱). والد متفکر، کودک متفکر. ترجمه زهرا حبیبی. تهران: ارجمند.
- ۱۶ بولتون، رابرت. (۱۳۸۴). روان‌شناسی روابط انسانی. ترجمه حمیدرضا سهرابی. تهران: رشد.
- ۱۷ بهشتی، سعید و افخمی اردکانی، محمدعلی. (۱۳۸۶). تبیین مبانی و اصول تربیت اجتماعی در نهج البلاغه. فصل‌نامه تربیت اسلامی. سال دوم، شماره ۴، بهار و تابستان.
- ۱۸ بیابان‌گرد، اسماعیل. (۱۳۹۰). روش‌های افزایش عزت‌نفس در کودکان و نوجوانان. تهران: انجمن اولیا و مربیان.

- ۱۹ بیلر، رابرت. (۱۳۸۹). کاربرد روان‌شناسی در آموزش / جلد اول. ترجمه پروین کدیور. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- ۲۰ پوپ، آلیس. (۱۳۹۱). افزایش احترام به خود در کودکان. ترجمه پریسا تجلی. تهران: رشد.
- ۲۱ تیلمن، دایان و هسو، دایانا و آچه، دومنیک و ناسیون رویوکاستیا، انکار. (۱۳۸۶). ارزش‌های زندگی (مجموعه ۱۰ جلدی). تألیف و ترجمه ناصر یوسفی و شهره یوسفی. تهران: افق.
- ۲۲ تی وود، جولیا. (۱۳۹۴). ارتباطات میان‌فردی، روان‌شناسی تعامل اجتماعی. ترجمه مهرداد فیروزبخت. تهران: مهتاب.
- ۲۳ حاج‌بابایی، مرتضی و دهقانی، یاور. (۱۳۸۶). آشنایی با ویژگی‌ها و مسائل کودکان استثنائی. تهران: مدرسه.
- ۲۴ داوسن، پگ و گویر، ریچارد. (۱۳۹۳). مهارت‌های اجرایی در کودکان و نوجوانان / راهنمای عملی برای سنجش و مداخله. ترجمه محمود تلخایی. تهران: کورش چاپ.
- ۲۵ رحیمیان‌بوگر، اسحاق و شاره، حسی و حبیبی‌عسگرآباد، مجتبی و بشارت، محمدعلی. (۱۳۸۶). بررسی تأثیر شیوه‌های جرأت‌ورزی بر سازگاری اجتماعی، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۲۳، ۲۹-۵۴.
- ۲۶ سره، صغرا. (۱۳۷۲). روش فعال در کودکان. تهران: ندا.
- ۲۷ سلیقه‌دار، لیلا. (۱۳۹۶). آموزش مهارت‌های زندگی / بسته پیش‌دبستانی مبتنی بر مغزمحوری. تهران: مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت.
- ۲۸ سلیقه‌دار، لیلا. (۱۳۹۶). آموزش مطالعات اجتماعی / بسته پیش‌دبستانی مبتنی بر مغزمحوری. تهران: مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت.
- ۲۹ سلیقه‌دار، لیلا. (۱۳۹۶). راهنمای مربی / بسته پیش‌دبستانی مبتنی بر مغزمحوری. تهران: مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت.
- ۳۰ سیف، علی‌اکبر. (۱۳۹۶). روان‌شناسی پرورشی نوین. تهران: دوران.
- ۳۱ شعاری‌نژاد، علی‌اکبر. (۱۳۹۲). روان‌شناسی رشد. تهران: اطلاعات.
- ۳۲ شفیق‌آبادی، عبدالله. (۱۳۹۴). پویایی گروه و مشاوره گروهی. تهران: رشد.
- ۳۳ طاهری، مینو و آقاجانی، زری. (۱۳۹۰). حلقه‌های سلامت و زمین ما / دوره پیش‌دبستانی. تهران: مدرسه.
- ۳۴ فتحی، مهدی (۱۳۸۶). مهارت همدلی. تهران: شهیدی پور.
- ۳۵ فتحی‌واجارگاه، کورش و واحدچوکده، سکینه. (۱۳۹۶). آموزش شهروندی در مدارس. تهران: آبیژ.
- ۳۶ کاتمن، جان. (۱۳۹۳). پرورش هوش هیجانی در کودکان، ترجمه حمیدرضا بلوچ. تهران: رشد.
- ۳۷ کرین، ویلیام. (۱۳۹۴). نظریه‌های رشد / مفاهیم و کاربردها. ترجمه غلام‌رضا خوی‌نژاد و علی‌رضا رجایی. تهران: رشد.

- ۳۸ گل سر، ویلیام. (۱۳۹۴). درآمدی بر روان‌شناسی امید: تئوری انتخاب. ترجمه علی صاحبی. تهران: سایه سخن.
- ۳۹ گیزل، تئودرزئوس. (۱۳۹۱). کتاب کارگزار گره. ترجمه رضی هیرمندی. تهران: گام.
- ۴۰ گیزل، تئودرزئوس. (۱۳۹۴). گربه با کلاه. ترجمه رضی هیرمندی. تهران: افق.
- ۴۱ لطف‌آبادی، حسین. (۱۳۸۴). نقد نظریه‌های رشد اخلاقی پیاژه و کلبیرگ و بندورا و ارائه الگویی نو برای پژوهش در رشد اخلاقی دانش‌آموزان ایران. فصل‌نامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۱۱، سال چهارم.
- ۴۲ لوه‌ر، جیمی و مه‌یرس، جن. (۱۳۹۱). پرورش کودک / چگونه به رشد جسمی، ذهنی، زبانی و فردی کودک خود کمک کنیم؟، ترجمه سیامک ملکی. تهران: ارجمند.
- ۴۳ ماسن، پاول هنری و کیگان، جروم و هوستون، آلتا کارول و کانجر، جان جین‌وی. (۱۳۸۸). رشد و شخصیت کودک. ترجمه مهشید یاسایی. تهران: مرکز.
- ۴۴ مجدفر، مرتضی و طاهری، مینو. (۱۳۹۶). مجموعه لذت خواندن / شور زندگی. تهران: مرکز نوآوری‌های آموزشی مرات.
- ۴۵ محسنی، نیک‌چهر. (۱۳۸۳). نظریه‌ها در روان‌شناسی رشد / شناخت، شناخت اجتماعی و شناخت و عواطف. تهران: پردیس ۵۷.
- ۴۶ محسنیان‌راد، مهدی. (۱۳۹۵). ارتباط‌شناسی ۲. تهران: سروش.
- ۴۷ ملایری، سعید و جعفری، زهرا و عشایری، حسن. (۱۳۹۰). آزمون سنجش رشد نیوشا / سنجش ۷ مهارت رشدی ویژه کودکان فارسی‌زبان بدو تولد تا ۶ سال. تهران: دانژه.
- ۴۸ مولوی، جلال‌الدین. (۱۳۹۱). مثنوی معنوی. به اهتمام توفیق سبحانی. تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ۴۹ مویس، دانیل و رینولدز، دیوید. (۱۳۸۴). آموزش مؤثر. ترجمه محمدعلی بشارت و حمید شمسی‌پور. تهران: رشد.
- ۵۰ میلانی‌فر، بهروز. (۱۳۷۰). روان‌شناسی کودکان و نوجوانان استثنایی. تهران: قومس.
- ۵۱ ورنون، آن. (۱۳۹۳). آموزش مهارت زندگی رشد هیجانی، اجتماعی، شناختی و «خود» برای دوره دبستان، ترجمه مهرداد فیروزبخت. تهران: دانژه.
- ۵۲ وست‌وود، پیتر. (۱۳۸۹). آموزش و پرورش کودکان با نیازهای ویژه. ترجمه شاهرخ مکوندحسینی با همکاری فرح شیلان‌دری. تهران: رشد جوانه.
- ۵۳ وینکلر، ادوارد و اشتوکنیگر، ماگدالن. (۱۳۷۹). دنیای کوچک بزرگ من. ترجمه وجیهه حاکمی. تهران: فکر روز.
- ۵۴ هارجی، اون و ساندرز، کریستین و دیکسون، دیوید. (۱۳۸۲). مهارت‌های اجتماعی در ارتباطات

میان فردی. ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروزبخت. تهران: رشد.

۵۵ هاشمی، شهناز. (۱۳۸۹). تأثیر شیوه‌های جرأت‌ورزی بر سازگاری اجتماعی. پژوهش‌های مدیریتی، ۳، ۲۸-۲۹.

۵۶ هالاهان، دانیل پی، و کافمن، جیمز. (۱۳۷۸). کودکان استثنائی. ترجمه مجتبی جوادیان. مشهد: به‌نشر.

۵۷ هالاهان، دانیل و کافمن، جیمز. (۱۳۹۳). دانش‌آموزان استثنائی (مقدمه‌ای بر آموزش ویژه). ترجمه حمید علیزاده و دیگران. تهران: ویرایش.

۵۸ یوسفی، آوازه‌سادات. (۱۳۹۴). آموزش مهارت‌های زندگی به کودک. کارگاه. مرکز مشاوره دانشگاه تهران. شماره آذر و دی.

۵۹ World Health Organization. Division of Mental Health (1994). LIFE SKILLS EDUCATION FOR CHILDREN AND ADOLESCENTS IN SCHOOLS. Geneva: World Health Organization.

۶۰ edagogika.- Fitzgerald, H. E; Mann, T.; Cabrera, N. & Wong, M. M. (2003). Diversity in care giving contexts. In R. M. Lerner, M. A. Easterbrooks, & J. Mistry (Eds).

سایت‌ها

مطالب مربوط به کتاب‌های اصول کافی و میزان الحکمه از منابع زیر برداشت شده است:

■ کتابخانه دیجیتال نور

<https://www.noorlib.ir>

■ مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم انسانی / وب‌گاه جامع الاحادیث

<http://www.noorhadith.ir/Hadith>

■ کتابخانه احادیث شیعه

<http://www.hadithlib.com>

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی جهت ایفای نقش خطیر خود در اجرای سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، مشارکت معلمان را به‌عنوان یک سیاست اجرایی مهم دنبال می‌کند. برای تحقق این امر در اقدامی نوآورانه سامانه تعاملی بر خط اعتبارسنجی کتاب‌های درسی راه‌اندازی شد تا با دریافت نظرات معلمان درباره کتاب‌های درسی نونگاشت، کتاب‌های درسی را در اولین سال چاپ، با کمترین اشکال به دانش‌آموزان و معلمان ارجمند تقدیم نماید. در انجام مطلوب این فرایند، همکاران گروه تحلیل محتوای آموزشی و پرورشی استان‌ها، گروه‌های آموزشی و دبیرخانه راهبری دروس و مدیریت محترم پروژه آقای محسن باهو نقش سازنده‌ای را بر عهده داشتند. ضمن ارج نهادن به تلاش تمامی این همکاران، اسامی دبیران و هنرآموزانی که تلاش مضاعفی را در این زمینه داشته و با ارائه نظرات خود سازمان را در بهبود محتوای این کتاب یاری کرده‌اند به شرح زیر اعلام می‌شود.

اسامی دبیران و هنرآموزان شرکت‌کننده در اعتبارسنجی کتاب پرورش مهارت‌های عاطفی و اجتماعی کودک رشته تربیت کودک - کد ۲۱۳۳۱۴

ردیف	نام و نام خانوادگی	استان محل خدمت	ردیف	نام و نام خانوادگی	استان محل خدمت
۱	روناک غفاری	کردستان	۱۸	سیده طلعت هاشمی	خراسان جنوبی
۲	زینب عزیزی قوچان	خراسان رضوی	۱۹	بهشته آصف‌نژاد	مازندران
۳	پوران جعفری باغنی	کرمانشاه	۲۰	مهری صارمی	همدان
۴	افسانه جاودانی اصفهانی	شهر تهران	۲۱	لیلا انوشه	هرمزگان
۵	حوری دهقان	گلستان	۲۲	لیلی حسن پور	قزوین
۶	طاهره گل گلی	شهرستان‌های تهران	۲۳	فرشته دادبین	کرمان
۷	معصومه‌السادات حسینی رکن آبادی	قم	۲۴	زهرا عابدی بارده	چهارمحال و بختیاری
۸	سکینه مرادی	گیلان	۲۵	خدیجه قره‌داغی	آذربایجان شرقی
۹	شهلا پروین جهرمی	فارس	۲۶	نازی میرزایی	کرمان
۱۰	ناهید رهی	قزوین	۲۷	گیتا بهار	اردبیل
۱۱	سیده محبوبه میرسلیمی	البرز	۲۸	مریم نصیری پور	یزد
۱۲	نفیسه تقوی کیش	گلستان	۲۹	فریده خدمتگذار	خراسان رضوی
۱۳	فاطمه نوری	بوشهر	۳۰	آزاده لیراوی	خوزستان
۱۴	مریم نعیمی	شهرستان‌های تهران	۳۱	حبیبه قرشی	آذربایجان غربی
۱۵	فاطمه مرادی	سیستان و بلوچستان	۳۲	فریبا خورشیدیان	بوشهر
۱۶	معصومه اسماعیلی	ایلام	۳۳	نرجس نوری	همدان
۱۷	رضیه سادات اسلامی نیا	یزد	۳۴	شهناز کمالی جوان	سیستان و بلوچستان

هنرآموزان محترم، هنرجویان عزیز و اولیای آمان می‌توانند نظرهای اصلاحی خود را درباره مطالب این کتاب از طریق نامه به نشانی تهران - صندوق پستی ۴۸۷۴/۱۵۸۷۵ - گروه درسی مربوط و یا پیام نثار tvoccd@roshd.ir ارسال نمایند.

وب‌گاه: tvoccd.oerp.ir

دفترتالیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کارداانش